

ОГЛЯД НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ «КРИМІНАЛІСТИКА ХХІ СТОРІЧЧЯ»

У Харкові 25–26 листопада 2010 р. кафедра криміналістики Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого спільно із лабораторією «Використання сучасних досягнень науки і техніки у боротьбі зі злочинністю» Інституту вивчення проблем злочинності Національної академії правових наук України провели Міжнародну науково-практичну конференцію «Криміналістика ХХІ сторіччя».

У роботі конференції взяли участь близько 300 вчених, практичних працівників правоохоронних органів України, Російської Федерації, Республіки Білорусь й Латвії, серед яких 40 докторів наук, професорів, 200 кандидатів наук, доцентів. Правоохоронні органи представили працівники Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України, Міністерства юстиції України, Міністерства внутрішніх справ України, а також представники міністерств та відомств інших держав.

Конференцію відкрив голова оргкомітету Міжнародної науково-практичної конференції «Криміналістика ХХІ сторіччя», президент Національної академії правових наук України, ректор Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, академік НАН України, академік НАПрН України, Герой України, професор **В. Я. Тацій**.

Із вітальним словом до учасників конференції звернулись академік-секретар НАПрН України, академік НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України, заслужений працівник вищої школи України, лауреат Державної премії України, Герой України, професор **В. В. Сташис**, а також заступник Міністра внутрішніх справ України, генерал-майор міліції, заслужений юрист України **В. І. Фаринник**.

Наукову роботу конференції доповіддю «Изменчивость криминалистики в ХХІ веке и ее задачи в современных условиях» розпочав завідувач кафедри криміналістики Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, академік НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України, доктор юридичних наук, професор **В. Ю. Шепітько**, який, зокрема, окреслив існуючі в криміналістиці тенденції, зазначив на залежності формування криміналістичних знань від науково-технічного прогресу, змін

кримінально-процесуального законодавства та особливостей реформування органів кримінальної юстиції.

У доповіді В. Ю. Шепітька обстоюється думка щодо системності криміналістичного знання, яке на даний момент успішно використовується при встановленні різноманітних за своєю юридичною природою фактів. Однак таке широке застосування криміналістичного знання не призвело до значної зміни предмета криміналістики, а сама криміналістика залишається наукою про закономірності злочинної діяльності та її відображення в джерелах інформації, що слугують основою для розробки засобів, прийомів і методів збирання, дослідження й використання доказів з метою розкриття, розслідування, судового розгляду та попередження злочинів. Зараз відбуваються процеси адаптації системи криміналістики під впливом гармонізації вітчизняного кримінально-процесуального законодавства з міжнародними та європейськими стандартами. При цьому має бути з'ясовано доцільність створення в системі криміналістичних знань «судової криміналістики», «криміналістики судової діяльності», «тактики та методики судового слідства», «криміналістичної адвокатології», «криміналістичного забезпечення діяльності прокурора». Зважаючи на суттєві перетворення системи вітчизняного судочинства, відповідні зміни мають відбутись також із суб'єктами, що застосовують криміналістичні знання. Змінюваність криміналістики визначається й науково-технічним прогресом. Так, в криміналістиці використовуються інформаційні технології, а технологічний підхід впроваджується не лише в криміналістичній техніці, а й у тактиці та методиці. Криміналістична техніка зіткнулась та сформувала методи роботи з новими видами слідів — звуковими, електронними та геномними. Удосконалюються методи роботи й з традиційними видами слідів. У зв'язку із появою нових методів фіксації біометричних ознак людини подальший розвиток отримує також кримінальна реєстрація, йдеться про можливість генотипічної реєстрації, ідентифікації за райдужною оболонкою або сітківкою ока, сканування венної карти людини, відеокомп'ютерне розпізнавання людини за зображенням її обличчя. Незважаючи на існуючі нагальні потреби слідчої практики, деякі криміналістичні наукові дослідження страждають на надмірну теоретизацію, вна-

слідок чого результати таких досліджень неефективно впроваджуються в практику. При цьому теми дисертаційних досліджень часто формулюються некоректно, з дублюванням дослідів, що вже провадилися.

Криміналістика отримує нові завдання, серед яких слід відзначити: 1) формалізацію криміналістичних знань; 2) уніфікацію криміналістичних рекомендацій стосовно до прагматичних цілей; 3) виконання актуальних запитів практики й оперативне впровадження пропонувананих наукою інноваційних розробок; 4) взаємопроникнення криміналістики та практики правозастосовчих органів; 5) впровадження інновацій у практичну правозастосовчу діяльність; 6) розробку найновітнішого «продукту» криміналістики для практики; 7) уніфікацію наукових криміналістичних рекомендацій та їх адаптацію до практики використання; 8) створення спільних науково-практичних колективів для розробки ефективних криміналістичних рекомендацій. Завдання криміналістики, на думку В. Ю. Шепітька, можна поділити на два основних рівні: 1) завдання, спрямовані на вдосконалення теорії криміналістики; 2) завдання, спрямовані на вдосконалення правозастосовчої практики.

Доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри криміналістики Московського державного університету імені М. В. Ломоносова **М. П. Яблоков** у доповіді «Некоторые взгляды на криминалистику как науку и учебную дисциплину XXI века» розглянув сучасні погляди на криміналістику як науку та навчальну дисципліну, зупинившись при цьому на існуючих складнощах розвитку криміналістичної галузі знання у системі вищої освіти РФ. Криміналістика за тривалий період свого існування та розвитку створила серйозний та універсальний арсенал засобів аналітико-пізнавального (технічного, тактичного та методичного) характеру, нагромадила досвід його застосування при розслідуванні злочинів і в роботі з різними доказами та іншими криміналістично значущими фактами. Криміналістика надавала свої можливості для використання й іншим спорідненим наукам. Однак такі можливості залишаються недостатньо реалізованими внаслідок недооцінки ролі та значення криміналістики як важливої юридичної науки та учбової дисципліни, а також недоліків її викладання. Більш того, останнім часом серед викладачів-юристів

та практиків з'явилась домінація думки про малу користь вузько-професійних криміналістичних знань у сфері правозастосування, особливо для юристів, не пов'язаних із кримінальним судочинством. Інколи і вчені в галузі кримінального процесу намагаються необ'єктивно оцінити роль та значення криміналістики, надаючи визначення на зразок «криміналістика перестає давати нове», «криміналістика переродилась на схоластику», «криміналістика нав'язує юристам природничо-науковий світогляд».

Криміналістика має активно та рельєфно пропагувати власні інформаційно-технологічні можливості в роботі з будь-якими юридичними фактами та позбутися існуючих недоліків. З цією метою необхідно: визнати цілісну систему криміналістики, закріпити її правову природу; припинити безплідні дискусії щодо загальнотеоретичних положень та переключитися на розробку актуальних наукових проблем. Серед них: питання методики розслідування злочинів, що вчиняються транснаціональними та регіональними організованими злочинними групами у сфері економіки, в тому числі і в області кримінального монополізму, наркобізнесу, кримінального рейдерства. Потребує вивчення оптимальний рівень синтезу даних юридичних, природничих та технічних наук у криміналістичних рекомендаціях. Не досліджувались у криміналістиці й структура та процес формування криміналістичного мислення. Залишається нерозкритим значний досвід використання інформаційних технологій в роботі з будь-якими юридичними фактами в інших сферах юридичної діяльності.

Курс криміналістики в навчальних закладах правоохоронних органів може трансформуватись з урахуванням програми підготовки відповідного спеціаліста. У цивільних ВНЗ, що готують юристів широкого профілю, навчальна програма має враховувати можливість використання рекомендацій криміналістики і в інших сферах правозастосування.

Доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри криміналістики Московської державної юридичної академії імені О. Е. Кутафіна, заслужений діяч науки РФ **Є. П. Іщенко** в науковій доповіді «О месте криминалистики в системе уголовно-правовых наук» дав наукову характеристику сучасного статусу міждисциплінарних

взаємозв'язків криміналістики, що впливає із місця останньої у системі споріднених наук кримінального циклу, підкресливши при цьому системоутворюючий вплив положень кримінального права та кримінального процесу. Зрозуміло, що професійну діяльність слідчого, дізнавача, начальника слідчого відділу, прокурора, експерта, судді неможливо уявити без використання засобів, прийомів та рекомендацій криміналістики. За розвитком і вдосконаленням криміналістичних засобів, прийомів та методів виявлення, фіксації, дослідження и використання доказової та іншої юридично значущої інформації слідує неухильне зростання ролі криміналістичних знань у правозастосуванні. Криміналістичні знання використовують результати різних спеціальних наук, що формують міцну базу для прийняття рішень у кримінальному, адміністративному, цивільному та господарському судочинстві. Криміналістика сприяє формуванню юридичного мислення, надає навички та вміння, навчає мислити аналітично, розвиває спостережливість, комунікативні здібності. З урахуванням цього криміналістика може виконувати притаманні їй функції у міжпредметному юридичному дослідженні при здійсненні правосуддя. На базі криміналістичних пізнань встановлюються причинно-наслідкові та часові зв'язки, що є важливими компонентами предмета доказування. Зазначене підтверджує думку про те, що криміналістика на сьогодні вийшла за межі кримінально-правових та кримінально-процесуальних обмежень та являє собою методологію міжпредметних правових досліджень та судового доказування. Слід визнати, що саме кримінальний процес відокремився від криміналістики, при цьому перший оперує умозоровими абстракціями, а друга наповнює їх конкретним змістом. Криміналістика тісно пов'язана з кримінальним законодавством. Однією з ліній зв'язку є створення працюючих методик розслідування, які будуть гарантувати реальну дію статті Особливої частини Кримінального кодексу.

Наукову доповідь «Современные проблемы криминалистической дидактики» **О. Р. Россинської**, доктора юридичних наук, професора, директора Інституту судових експертиз, завідувача кафедри судових експертиз Московської державної юридичної академії імені О. Е. Кутафіна, академіка РАПН, заслуженого діяча науки РФ,

було побудовано в контексті проблем нового, однак дискусійного напрямку наукових досліджень «криміналістичної дидактики».

Криміналістика на сьогодні є основним провідником досягнень природничих, технічних та гуманітарних наук до сфери судочинства. Ця обставина безпосередньо впливає на тенденції розвитку криміналістики, розширення та видозмінення вирішуваних нею завдань та відбивається на змісті навчального курсу «Криміналістика», на особливостях її викладання в умовах переходу до дворівневої системи вищої професійної юридичної освіти (ступенів бакалавра та магістра). Приєднання Російської Федерації до Болонської угоди призвело до гарячої дискусії щодо наповнення конкретними дисциплінами базової частини федерального державного освітнього стандарту вищої професійної освіти за напрямком «Юриспруденція». З'явилися пропозиції виключити з базового комплексу дисциплін криміналістику, оскільки, на думку деяких юристів, вивчення цієї дисципліни необхідно лише для кримінально-правової спеціалізації. Негативне ставлення до криміналістики деяких юристів пов'язано з надмірним теоретизуванням, нескінченними дискусіями про предмет, природу, термінологію, деякі категорії, що часто є основним змістом дисертацій та монографій. Постійно висувуються пропозиції про зміни в системі науки, що реалізуються не тільки в монографіях, але і в підручниках, автори яких забувають, що криміналістика є прикладною наукою, а її основна функція — обслуговування судочинства. У даний час криміналістика широко застосовується при дослідженні криміналістично значущих об'єктів не тільки в кримінальному, але й у цивільному, адміністративному та господарському судочинстві. Однак, на жаль, у підручниках з криміналістики не приділяється достатньо уваги інтеграції криміналістичних знань до різних видів судочинства.

Із сучасних підручників з криміналістики має бути виключено обговорення проблем судової експертизи, яка в даний час викладається уривками в розділі криміналістична техніка, що не розкриває можливостей судової експертизи та гальмує її розвиток. У навчальній криміналістичній літературі має йти про виявлення, фіксацію та вилучення слідів злочину. А опанування можливостей дослідження слідів із використанням спеціальних знань має розглядатись

у межах окремої навчальної дисципліни «Теорія та практика судової експертизи». Щодо прийомів роботи зі студентами, то при вивченні криміналістичної тактики та методики мають широко застосовуватись комп'ютерні тренажери, а також комплексні ділові ігри.

У науковій доповіді «Что есть, что должно быть и чего быть не должно в криминалистике XXI века» доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри криміналістики та судових експертиз Удмуртського державного університету **М. К. Камінський** зазначив, що криміналістика виникла та багато в чому продовжує залишатись чисто емпіричною наукою, головним методом якої є аналіз та узагальнення практики виявлення та розкриття злочинів. Однак криміналістична освіта як така відсутня. Вона замінена криміналістичною підготовкою, основним змістом якої є переказ учбових текстів та опанування техніки слідчих дій. Західна та вітчизняна криміналістика розвиваються різними шляхами, а схема розподілу її складу у вітчизняній науці містить з 1935 р. три компоненти: криміналістичну техніку, тактику та методику розслідування окремих видів злочинів. Разом з цим дискусії щодо сутності криміналістики не надають яких-небудь продуктивних відповідей, що зумовлено початковою натуралістичною методологічною парадигмою, що суворо зорієнтована на кримінально-процесуальні регламентації, а людині, яка діє, мислить та розуміє, місця не залишалось. Зазначене протиріччя було вирішено Р. С. Белкіним із використанням категорії «відображення» як роз'яснювального принципу, головної методологічної передумови. Криміналістика знаходиться під пресом дійсності внаслідок того, що має справу з об'єктом, що безпосередньо спостерігається, а не з предметами людської чуттєво-практичної діяльності. Є незадовільною й ситуація із навчальною літературою, в якій історія, методологія та теорія криміналістики викладається на декількох сторінках, а все інше є додатком кримінального процесу. Правильне розуміння категорії сліду має відштовхуватись не від речей, а від розуміння дій злочинця або процесів, викликаних його діями, що утворили ідеальний або матеріальний об'єкт, що сприймається. Таким чином, слід є науковою одиницею криміналістичного аналізу.

Наукова доповідь «Генезис криминалистической тактики» доктора юридичних наук, професора, професора кафедри кримі-

налістики Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, академіка НАПрН України, заслуженого діяча науки України **В. О. Коновалової** була присвячена аналізу стану та періодів розвитку криміналістичної тактики, визначенню джерел формування її окремих концепцій, а також прогнозів розвитку таких концепцій. Особливу увагу було приділено принципу відповідності тактико-криміналістичних рекомендацій вимогам демократичного суспільства.

Криміналістична тактика у своєму розвитку та становленні пройшла декілька етапів, що дозволяє простежити формування її наукових концепцій та спрогнозувати можливі напрямки наукового пошуку. Окремі напрями криміналістичної тактики розвивались нерівномірно, що призвело до виникнення окремих тактичних прийомів слідчих дій та в подальшому до створення систем, прийомів провадження слідчих дій. Це збагатило тактику термінологічно та змістовно, надавши можливість поглибити розробку тактики інших процесуальних дій. Однією з важливих наукових концепцій криміналістичної тактики є тактичні операції, що мають цільову тактичну ефективність та об'єднують слідчі, оперативно-розшукові та організаційні дії, сприяють підвищенню ефективності розслідування, економії процесуальних засобів. Тактичні операції є своєрідним містком між тактикою та методикою розслідування, що орієнтує розробку тактичних операцій саме щодо розслідування окремих видів злочинів, особливо на початкових етапах. Ефективність криміналістичної тактики в першу чергу розуміється як найбільш оптимальна послідовність дій, що забезпечує отримання необхідної інформації для розслідування. Джерелом тактичних рекомендацій є узагальнення практики розслідування, що дозволяє створювати своєрідні моделі діяльності слідчого у спільних типових умовах інформаційного забезпечення. Необхідно всіляко вітати відновлення інтересу до використання криміналістики у судовій діяльності, що своє безпосереднє відображення знаходять у дослідженні проблем системи наукових положень тактики судового слідства. Пріоритетом наукових розробок у криміналістичній тактиці є впровадження демократичних принципів судочинства, в основі яких — захист законних прав та свобод особи. Повага до прав та свобод

особи є основним критерієм допустимості тактичних прийомів при проведенні слідчих дій, що мають відповідати вимогам закону та моральним еталонам судочинства.

У науковій доповіді «Тактико-етические проблемы привлечения потерпевшего к заключению досудебного соглашения о сотрудничестве» доктора юридичних наук, професора, завідувача кафедри криміналістики Воронежського державного університету, академіка РАПН, заслуженого діяча науки РФ **О. Я. Басва** зазначалось, що запозичений з англо-саксонської системи права інститут «угоди про співробітництво» на даний час є неадаптованим до суттєво відмінних за своїми традиціями реалій російської правової системи. Зважаючи на це, зазначений кримінально-процесуальний інститут потребує не тільки створення низки криміналістичних рекомендацій тактико-етичного змісту, але й суттєвого нормативного доопрацювання.

Кримінально-процесуальний кодекс РФ поповнився новелою, що містить правовий інститут досудових угод про співробітництво із підозрюваним/обвинуваченим у кримінальному судочинстві. Однак цей інститут не розглядає можливість участі в досудовій угоді потерпілого. Виключення потерпілого з механізму прийняття та реалізації рішення про досудову угоду із підозрюваним/обвинуваченим є принципово помилковою позицією, яка порушує базові права потерпілої особи, забезпечені Конституцією РФ. До процедури укладення досудових угод про співробітництво із підозрюваним/обвинуваченим обов'язково має бути включено особу, права та законні інтереси якої було порушено. З думкою потерпілого можна погоджуватись або ні, однак в будь-якому разі виключення потерпілого з процесів укладення досудових угод про співробітництво із підозрюваним/обвинуваченим є правовим законодавчим та соціальним нонсенсом, який має бути виправлений шляхом внесення змін до законодавчої регламентації розглядуваного процесуального інституту.

У перерві між ранковим та денним пленарними засіданнями відбулась прес-конференція, на якій на запитання журналістів відповіли **В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, О. Я. Басв, М. П. Яблочков, О. Р. Россинська, Є. П. Іщенко та А. Р. Бєлкін.**

Денне пленарне засідання пройшло в конференц-залі кафедри криміналістики Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Робота пленарного засідання розпочалась науковою доповіддю «Вновь об участии понятых в следственных действиях» доктора юридичних наук, професора, професора кафедри кримінального права, процесу і криміналістики Московського державного університету приладобудування й інформатики, академіка РАПН **А. Р. Белкіна**. Процесуальний інститут понятого сформувався історично, однак на сучасному етапі неодноразово піддається критиці вченими. Фактично інститут понятого є застарілим засобом захисту від фальсифікації доказів та необ'єктивності особи, яка веде розслідування, при цьому поняті не можуть оцінити ані законність, ані доцільність, ані ефективність дій слідчого, оскільки зазвичай це сторонні, некомпетентні люди, що фактично перетворюються на статистів, осіб «для підпису», який вони часто ставлять без коливань та сумнівів, повністю довіряючи слідчому, за винятком рідкісних випадків надто відвертих підтасовок або нехтування здоровим глуздом. Інститут понятого необхідно зберегти лише при провадженні обшуку і не стільки для охорони закону від слідчого, скільки для охорони самого слідчого від можливого в наступному наклепу з боку обшукованого. Можливим засобом удосконалення інституту понятого є впровадження обмежень кількості разів, які може один і той самий понятий брати участь у проведенні різних слідчих дій по кримінальній справі. Крім цього необхідно виключити з числа потенційних понятих осіб, які: 1) постійно мешкають за межами Російської Федерації; 2) знаходяться в будь-якій залежності від особи, щодо якої проводиться слідча дія; 3) мають похилий вік; 4) не володіють мовою судочинства.

У науковій доповіді «Особенности субъектов криминалистического познания в Латвии» доктора права, викладача юридичного факультету Латвійського університету **В. М. Тереховича** та доктора права, доцента юридичного факультету Латвійського університету **Е. В. Німанде** охарактеризовано оновлену згідно з вимогами ЄС систему кримінального судочинства в Латвії. Зокрема, йшлося про те, що наявність вказівок на особливості суб'єкта пізнання, об'єкта пізнання, предмета пізнання є важливою методологічною установкою

для створення криміналістичних рекомендацій, що мають застосовуватися при розслідуванні злочинних дій. Нехтування цією установкою призводить до створення в Латвії методик розслідування злочинів, що не передбачені Кримінальним законом Латвії, та навіть до проникнення таких умовних побудов до навчальних програм з підготовки криміналістів. Суб'єктом криміналістичного пізнання є вповноважена державою посадова особа, а розслідування злочинного діяння є процесом наукового пізнання події злочинного світу. Згідно з Кримінально-процесуальним законом у Латвії створені різні за компетенцією слідчі установи, підслідність конкретних кримінальних справ установлює генеральний прокурор, а досудове слідство проводять уповноважені посадові особи слідчих установ.

З науковою доповіддю «Система криміналістики: проблеми оптимізації» виступив доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри криміналістики Національного університету «Одеська юридична академія», член-кореспондент НАПрН України **В. В. Тищенко**, який зосередив увагу на тому, що поглиблення розуміння предмета криміналістики, розширення та уточнення змісту криміналістичної науки зумовлює проблему систематизації її наукових положень. Криміналістична систематика має значення у теоретичному, дидактичному та практичному аспектах. У першому аспекті систематизація виявляє в криміналістиці суттєві проблеми, прогалини, протиріччя та підказує напрями подальших досліджень. У другому аспекті вона дозволяє послідовно, за певною програмою опановувати наукові положення криміналістики при навчанні. У третьому аспекті створюються умови для чіткого сприйняття та ефективного застосування наукових рекомендацій у діяльності органів кримінального судочинства. До системи криміналістики традиційно включають чотири елементи (загальна теорія криміналістики, криміналістична техніка, криміналістична тактика, методика розслідування окремих видів злочинів). Останнім часом окремі автори намагаються впровадити до системи криміналістики, що склалася, такі нові розділи, як «організація розкриття та розслідування злочинів», «криміналістична стратегія» та ін. Однак більш прийнятною, на думку доповідача, є пропозиція поділити криміналістику на загальну та особливу частини.

Жваво обговорювалась наукова доповідь «Тактика судового слідства: особливості формування» кандидата юридичних наук, судді Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, заслуженого юриста України **М. Й. Вільгушинського**, який виклав власне бачення особливостей формування тактики судового слідства, зокрема співвідношення судової тактики із тактикою суду. На його погляд, важливим завданням кримінального судочинства є перехід на змагальні засади, змінення процедури судового розгляду кримінальних справ, запровадження дійсної незалежності судових органів. Криміналістика має забезпечити ці процеси шляхом розробки наукової організації праці суб'єктів доказування, використання належної тактики здійснення судового слідства та запровадження інших новітніх досягнень криміналістичної науки. Процес формування тактики судового слідства передбачає наявність таких основних напрямків, як проблеми: 1) організації і планування судової діяльності; 2) взаємодії учасників судового слідства; 3) проблеми визначення тактичних платформ сторін, що змагаються; 4) тактичної доцільності проведення окремих судових дій; 5) тактичного змісту (застосування тактичних прийомів, інших тактичних засобів) судових дій; 6) розробки тактичних прийомів різних судових дій; 7) реалізації тактичних прийомів різними учасниками судового розгляду. Суду має бути відведена регулятивна функція в процесі судового розгляду кримінальних справ. Судова діяльність має здійснюватися на організаційно-планових засадах. Судові версії є знаряддям пізнання подій, що вже відбулися. Судові версії та версії суду — це не тотожні поняття. За своїм змістом судова версія складається із: 1) версій суду (судді); 2) версій державного обвинувачення; 3) версій професійного захисту.

Доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри криміналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка **І. І. Котюк** виступив із науковою доповіддю «Теорія судового пізнання як методологічна основа забезпечення пізнавальних процесів у сфері судочинства». В умовах демократизації суспільних відносин став очевидним той факт, що основним суб'єктом, який покликаний розв'язувати суперечності, що виникають із правовід-

носин, є суди, а ця діяльність має бути забезпечена відповідним криміналістичним інструментарієм. Криміналістика виконує методологічну функцію забезпечення пізнавальних процесів у сфері кримінального, цивільного, господарського, адміністративного та конституційного судочинства. Через те що в Україні правосуддя здійснюється виключно судами, а досудове слідство має допоміжний, забезпечувальний по відношенню до слідства в суді характер, в Україні зростає актуальність методологічного забезпечення судочинства в цілому. Зазначені обставини є доказом необхідності створення якісно нової системи знань — теорії судового пізнання, яка виконувала б інтегруючу функцію наукового забезпечення пізнавальних процесів у кожній із сфер судочинства. Зміст зазначеної системи знань дає підстави для її визначення як науки про закономірності виникнення юридичних фактів та засоби їх виявлення, дослідження і використання у сфері судочинства. Її предметом є особливості пізнання у сфері судочинства, а методами — система світоглядних принципів, а також система загальнонаукових, окремо наукових та спеціальних методів.

Кандидат військових наук, доцент, начальник Інституту підготовки кадрів для Служби безпеки України Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, заслужений юрист України **І. І. Мусяк** в науковій доповіді «Деякі питання криміналістичної підготовки співробітників правоохоронних органів в умовах інноваційного суспільства» надав нормативне та практичне обґрунтування необхідності постійного вдосконалення та оновлення навчального процесу при викладанні криміналістики. Забезпечення органів дізнання і досудового слідства висококваліфікованими фахівцями, здатними ефективно виявляти, припиняти, розкривати та розслідувати злочини, забезпечуючи при цьому неухильне дотримання прав і свобод людини, захист законних інтересів фізичних та юридичних осіб від злочинних та інших протиправних посягань, безпосередньо пов'язане з впровадженням у практику роботи з персоналом зазначених органів сучасних підходів до організації навчального процесу, використання новітніх форм і методів навчання. Не є винятком і криміналістична підготовка, яка потребує не лише закладення у період навчання у вищих достатніх знань і на-

вичок, що відповідають потребам існуючої на той час практики, а й систематичного їх оновлення протягом всього періоду роботи особи за фахом. Актуальним сьогодні є впровадження у вузах, які готують кадри для правоохоронних органів, програм за аналогією з МДА (англ. MBA — Master of Business Administration) — програм підготовки магістрів ділового адміністрування — кваліфікаційний ступінь у менеджменті (управлінні). Навчальні програми МДА для керівників підрозділів, які здійснюють досудове слідство і дізнання, повинні включати, крім іншого, і відповідну криміналістичну підготовку. Як напрям удосконалення підготовки випускників вишів також зазвичай вказується обов'язкове залучення до проведення занять практичних працівників правоохоронних органів, що мало б не випадковий, а плановий, систематичний характер і повинно бути враховано при розробці навчальних програм і складанні розкладу занять за попереднім погодженням із замовником.

Наукову доповідь «Поняття версії следственного действия» доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри судової експертизи та криміналістики Белгородського державного університету **І. М. Комаров** розпочав із розгляду історії розвитку підходів до розуміння версії в криміналістиці. Далі доповідач запропонував обґрунтування нового поняття — «версії слідчої дії», яке, на його думку, може бути корисним у слідчій практиці. Суттєвими ознаками поняття версії слідчої дії є: 1) тактична побудова; 2) ситуаційний підхід; 3) слідча рефлексія. Версія слідчої дії визначається як заснована на рефлексії слідчого ситуаційно-тактична побудова, лінія його поведінки, що має на меті встановлення криміналістично значущої інформації в розслідуванні злочину.

Конференція «Криміналістика XXI сторіччя» продовжила свою роботу 26 листопада 2010 у секційних засіданнях.

На засіданні секції № 1 «Загальнотеоретичні проблеми криміналістики та її викладання в навчальних закладах» (керівник секції — кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри криміналістики Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого **А. Л. Дудніков**, секретар — аспірант кафедри криміналістики Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого **В. О. Яремчук**) із науковими повідомленнями

виступили доктор юридичних наук, професор, професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка **Н. І. Клименко** («Криміналістичні знання: поняття, структура, розвиток»); кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального, кримінально-виконавчого права і кримінології Саратовського державного університету імені М. Г. Чернишевського **С. В. Шошин** («Неестественный монополизм и российская криминалистика»); доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної й юридичної психології Калузького державного університету імені К. Э. Цюлковського **В. Ф. Єнгаличев** («Техники гипнорепродукции как учебная дисциплина при обучении юридических психологов»); кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри кримінального процесу і криміналістики Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського **М. А. Михайлов** («Телекоммуникационные технологии в преподавательской деятельности и научном общении криминалистов»).

На засіданні секції № 2 «Проблеми впровадження сучасних науково-технічних засобів та інформаційних технологій у боротьбу зі злочинністю» (керівник секції — кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри криміналістики Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого **О. Ю. Булулюков**, секретар — кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри криміналістики Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого **С. В. Великанов**) із науковими повідомленнями виступили: доктор юридичних наук, професор, професор кафедри криміналістики ННІ ПЕС Харківського національного університету внутрішніх справ **А. Ф. Волобуєв** («Про використання поліграфа при розслідуванні злочинів»); кандидат юридичних наук, доцент, начальник кафедри криміналістики Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка **В. В. Бірюков** («Інформаційно-довідкове забезпечення розслідування злочинів: історія і сучасність»); кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри криміналістики Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого **В. В. Білоус** («Роль інформаційних технологій у реформуванні кримінально-процесуального законодавства»); аспірант кафедри криміналістики Національного університету «Одеська юридична академія» **А. А. Барцицька** («Визначення технологічного аспекту

криміналістичної техніки»); кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри криміналістики Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка **Р. М. Шехавцов** («Впровадження технологій 3D моделювання у розслідування злочинів: правові та криміналістичні проблеми»); асистент кафедри криміналістики Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого **О. Ю. Герасименко** («Забезпечення можливості фіксації цифрових даних при проведенні огляду місця події»); головний експерт Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України **Т. В. Тимофєєва** («Компоненты биометрической системы и возможности их защиты»).

На засіданні секції № 3 «Тактико-криміналістичне забезпечення правоохоронних органів у сучасних умовах» (керівник секції — доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри криміналістики Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, академік НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України **В. Ю. Шепітько**, секретар — кандидат юридичних наук, асистент кафедри криміналістики Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого **О. В. Фунікова**) виступили: кандидат юридичних наук, викладач кафедри криміналістики юридичного факультету Воронежського державного університету **В. В. Горський** («Проблеми коаліційної і колізійної взаємодії адвоката — представника потерпілого з іншими учасниками з боку обвинувачення»); кандидат юридичних наук, доцент, заступник завідуючого кафедрою криміналістики Московської державної юридичної академії імені О. Е. Кутафіна **Я. В. Комиссарова** («Поліграф в Росії: реалії сьогодення»); доктор юридичних наук, професор, проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків Міжнародного гуманітарного університету **В. Д. Берназ** («Криминалистическая стратегия в расследовании преступлений»); кандидат юридичних наук, викладач кафедри криміналістики Донецького юридичного інституту ЛДУВС імені Е. О. Дідоренка **І. В. Кубарєв** («Тактичні завдання розслідування: організаційний аспект»); доктор юридичних наук, професор, професор Північно-Кавказького державного технічного університету **М. М. Лисов** («Криминалистические модели в деятельности службы безопасности по защите информации и проведению внут-

ренних расследований»); аспірантка Академії адвокатури України **К. В. Беляєва** («Психологічний експеримент на досудовому слідстві. Критерії допустимості»); молодший науковий співробітник лабораторії «Використання сучасних досягнень науки і техніки у боротьбі зі злочинністю» Інституту вивчення проблем злочинності НАПрН України **Н. В. Павлюк** («Використання тактичних прийомів допиту неповнолітніх, спрямованих на нейтралізацію фантазування»); кандидат юридичних наук, асистент кафедри криміналістики Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого **І. А. Колесник** («Запобігання добросовісним помилкам у показаннях свідків»); асистент кафедри криміналістики Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого **О. В. Синчук** («Роль типових версій у плануванні розслідування злочинів»); кандидат юридичних наук, асистент кафедри криміналістики Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого **В. В. Негребецький** («Використання методу криміналістичної реконструкції під час перевірки показань на місці»).

На засіданні секції № 4 «Методичне забезпечення правоохоронних органів у сучасних умовах» (керівник секції — доктор юридичних наук, професор, професор кафедри криміналістики Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, член-кореспондент НАПрН України **В. А. Журавель**, секретар — кандидат юридичних наук, асистент кафедри криміналістики Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого **М. В. Капустіна**) виступили: кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри публічного права Російського державного соціального університету (філія в м. Мінськ) **В. В. Печерський** («Приемы исследования материалов уголовного дела: криминалистический аспект»; кандидат юридичних наук, викладач кафедри криміналістики юридичного факультету Воронежського державного університету **М. В. Горський** («Аналіз матеріалів кримінальної справи як криміналістичний спосіб встановлення обставин, що виключають участь у кримінальному судочинстві»); кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри криміналістики Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого **С. В. Великанов** («Доследственная проверка: процессуальный и криминалистический анализ»); канди-

дат юридичних наук, доцент кафедри кримінально-процесуальної діяльності навчально-наукового інституту підготовки кадрів кримінальної міліції Національної академії внутрішніх справ **О. В. Александренко** («Анализ допущенных следственных ошибок как условие эффективного раскрытия и расследования серийных сексуальных убийств»); кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального процесу, криміналістики і правової інформатики Російського державного університету імені І. Канта **К. В. Осипова** («Проблемы противодействия торговле людьми: анализ российского и зарубежного опыта»); кандидат юридичних наук, доцент, начальник кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії Харківського національного університету внутрішніх справ **Р. Л. Степанюк** («Злочини, що вчинюються у бюджетній сфері України (ознаки і криміналістична класифікація)»); кандидат юридичних наук, доцент, начальник кафедри криміналістики Донецького юридичного інституту ЛДУВС імені Е. О. Дідоренка, полковник міліції **О. В. Одерій** («Розслідування злочинів проти довкілля: деякі особливості тактики огляду місця події»); кандидат юридичних наук, доцент кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ **Ю. М. Черноус** («Міжнародне співробітництво у розслідуванні злочинів»).

На початку засідання секції № 5 «Використання спеціальних знань в розслідуванні злочинів та проблеми експертного забезпечення правосуддя на сучасному етапі» (керівник секції — кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, заступник директора Харківського науково-дослідного інституту судових експертиз імені засл. проф. М. С. Бокаріуса **Е. Б. Сімакова-Єфремян**, секретар — кандидат юридичних наук, асистент кафедри криміналістики Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого **В. І. Алексєйчук**) було продемонстровано документальний відеофільм, присвячений засл. проф. М. С. Бокаріусу. Після перегляду відеофільму виступили: кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права, процесу та криміналістики Івано-Франківського факультету Національного університету «Одеська юридична академія» **С. В. Томін** («Щодо європейської системи судово-експертних установ»); кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри судово-медичної експертизи Харківської медичної академії

післядипломної освіти **І. М. Козаченко** («Застосування рентгенівського випромінювання при дослідженні пневмострільних пошкоджень одягу»); кандидат технічних наук, ведучий експерт Науково-дослідницького експертно-криміналістичного центру при УМВС України в Миколаївській області **Г. О. Скрипко** («Тенденция развития текстильного сектора на начало XXI столетия. Проблемы, решаемые криминалистической экспертизой волокон и волокнистых материалов, пути их решения»); кандидат технічних наук, професор кафедри технічних засобів митного контролю й криміналістики Російської митної академії, академік РАПН **Б. К. Казуров** («Основные понятия и задачи геммологической экспертизы»); кандидат юридичних наук, доцент, заступник начальника кафедри криміналістики Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка **В. В. Коваленко** («Понятия та ознаки комплексной судебной экспертизы»); кандидат юридичних наук, начальник управління технічних досліджень документів ДУ «Центр судових експертиз й криміналістики Міністерства юстиції Республіки Білорусь», член-кореспондент Міжнародної академії інформаційних технологій **О. С. Бочарова** («Ценные бумаги и документы с определенной степенью защиты — разработка, производство, предварительная экспертиза защищенности от подделки»); доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри судової медицини, медичного правознавства Харківського національного медичного університету **В. О. Ольховський** («Харків — батьківщина криміналістичного напрямку української судово-медичної експертизи»).

Підсумки конференції було підведено на заключному пленарному засіданні, на якому було прийнято рекомендації Міжнародної науково-практичної конференції «Криміналістика XXI століття».

Роботу конференції було висвітлено в публікаціях газет «Українська технічна газета» та «Vivat Lex!». Відеоматеріал про роботу конференції був продемонстрований на сьомому каналі телебачення в рамках передачі «Vivat Lex!».

Відповідальний секретар конференції, професор кафедри криміналістики Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» В. А. Журавель.